

مطالعه نسبت‌های رنگ و فرم در لباس و فرش ایل قشقایی^۱

زهره نعمت‌الهی، دانشجوی کارشناسی ارشد پژوهش هنر

znematollahi89@gmail.com

اشکان رحمانی، استادیار دانشگاه شیراز، دانشکده هنر و معماری، بخش هنر

rahmani.ashkan@shirazu.ac.ir

چکیده

ایل قشقایی یکی از بزرگ‌ترین ایلات عشایر ایران است. قشقایی با سابقه‌ای که در طول تاریخ ایران دارد، همیشه با هنرهای از قبیل قالی‌بافی، گلیم‌بافی و این دسته هنرها بیشتر شناخته می‌شود. قالی‌بافی یکی از اصلی‌ترین هنرهای این ایل به شمار می‌رود. قشقایی دارای چندین طایفه و هر طایفه از چندین تیره تشکیل شده است. موضوع بافندگی در هر یک از این طایفه‌ها با تفاوت‌هایی همراه است. علاوه بر قالی، لباس‌های ایل قشقایی نیز به سبب وجود رنگ‌های بی‌نظیر در ایران و حتی جهان شناخته شده است. دو مؤلفه اصلی در هنر قشقایی فرم و رنگ است. در این پژوهش که اطلاعات آن به مدد مطالعات کتابخانه‌ای و استناد به مقالات معتبر جمع‌آوری شده است، با استفاده از روش توصیفی و تحلیلی و ابزار مشاهده مستقیم، نمونه‌های فرش و لباس ایل قشقایی که به صورت تصادفی انتخاب شده‌اند مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت و نتیجه این‌گونه حاصل شد که نسبت فرم به رنگ در قالی قشقایی بیشتر از پوشاک این ایل است.

واژه‌های کلیدی: ایل قشقایی، فرش، لباس، رنگ، فرم.

^۱ این مقاله مستخرج از پایان‌نامه مقطع کارشناسی ارشد با عنوان مطالعه تطبیقی نسبت‌های رنگ و فرم در لباس‌ها و فرش‌های ایل قشقایی در در موسسه آموزش عالی ارم شیراز با راهنمایی آقای دکتر اشکان رحمانی است.

مقدمه

ایل قشقایی یکی از بزرگ‌ترین ایلات ایران محسوب می‌شود. در بین سایر هنرهای این ایل، هنر قالی‌بافی با استفاده از نقش‌ها و طرح‌های متمایز و بسیار زیبا همیشه به‌عنوان یکی از قالی‌های عشایری در ایران مورد توجه بوده است. رنگ‌های این قالی‌ها با استفاده به‌جا از تضادها و روابط متعادل رنگی، در نهایت هماهنگی و هارمونی قرار داشته و در نقوش آن‌ها از طبیعت (به دلیل جایگاه عشایر) بیشتر استفاده شده است. گرچه می‌توان ردپایی از داستان‌های کهن را نیز در آن‌ها مشاهده کرد. تنوع رنگ، بصرت زیبا و با اصالت موجود در قالی و همچنین لباس محلی این ایل، همگی به نحوی بحث فرهنگی را به همراه دارد و در نهایت به شکل یک نماد فرهنگی محسوب می‌شوند. در مورد لباس قشقایی نیز باید چنین گفت که لباس قشقایی زیباترین لباس محلی دنیاست. هارمونی این لباس موزون و هماهنگ است. تفاوت این لباس با سایر لباس‌ها در طراحی و تنوع و رنگ‌های مختلف است. در خصوص فرش و لباس‌های زنان ایل قشقایی به‌طور جداگانه مطالب زیادی چه به‌صورت مقاله یا کتاب نگاشته شده است اما آن چیزی که این پژوهش را از تحقیقات پیشین متمایز می‌کند تطبیق دادن این دو مهم به یکدیگر هست. شاید وجود تشابه در رنگ و فرم قالی و لباس ایل قشقایی، می‌تواند مقایسه‌ای تطبیقی بین این دو هنر ایل قشقایی صورت گیرد که به‌واسطه این مقایسه نسبت‌های رنگ و فرم مشخص شود. چراکه بر این باوریم که استفاده‌کنندگان این لباس‌ها همان بافندگان فرش‌ها هستند که ذوق و سلیقه هر دو از یک نقطه متجلی می‌شود به این ترتیب پرداختن به این موضوع می‌تواند زاویه جدیدی به هنر منسوجات باشد. در روند این پژوهش پس از مطالعه قالی و لباس‌های ایل قشقایی، این دو هنر از دو منظر فرم و رنگ، مورد بررسی قرار خواهند گرفت. نگارندگان در این مقاله به‌طور مشخص به دنبال یافتن پاسخ پرسش‌های زیر هستند...

نسبت رنگ و فرم در لباس و فرش‌های ایل قشقایی چگونه است؟

ویژگی‌های مشترک رنگ و فرم فرش و لباس ایل قشقایی چگونه است؟

فرم حاکم بر فرش و لباس قشقایی چگونه می‌تواند در میزان توجه مخاطب به این هنر، تأثیرگذار باشد؟

پیشینه پژوهش

در باب موضوع این پژوهش تحقیق مستقلی تاکنون صورت نگرفته است اما در پژوهش‌های مختلف به‌صورت پراکنده به این موضوع پرداخته شده است.

(نگاهی دیگر به طرح، نقش و رنگ قالی‌های قشقایی فارس، نوشته ایمان زکریای کرمانی، ۱۳۹۵) در این مقاله به بررسی رنگ‌های فرش در ایل قشقایی پرداخته شده است. (زیبایی در فرش دست‌باف ایران، نوشته نازیلا دریایی، ۱۳۸۵) این مقاله به زیبایی فرش ایرانی به‌عنوان عاملی که باعث ماندگاری آن در جهان هنر

شده است پرداخته است. شناخت بنیان چنین زیبایی‌هایی، ارزیابی از فرش را هموار کرده و برای این ارزیابی، معیارهای مناسبی به دست می‌دهد. (شاخصه‌های زیبایی و رنگ‌شناسی لباس زنان قشقایی، معصومه محمدی صیف، روزنامه قان) پوشاک محلی، یکی از وجوه تمایز اقوام مختلف از یکدیگر است که مظهر هویت ملی بوده و نماد فرهنگی یک کشور محسوب می‌شود، در این مقاله به شاخصه‌ها و فرم‌های زیبایی‌شناسی رنگ در لباس زنان قشقایی اشاره شده است. (بررسی تصویری نقوش جانوری در فرش قشقایی (گلیم و گبه) و کاربرد آن در آرم، سحر علی‌پور) در این مقاله توضیحاتی درباره کاربرد نقوش حیوانی در فرش قشقایی آورده شده است.

(کتاب تاریخ تحولات لباس و پوشاک در ایران، نوشته دکتر حسین باوری) در این کتاب نیز به تحلیلی در مورد لباس ایرانیان و رنگ و فرم آن‌ها پرداخته شده است. در این کتاب اشاراتی کوتاه در مورد ایلات ایرانی و لباس‌های آن‌ها شده است.

فرش قشقایی

بیشترین بافندگان فرش استان فارس را عشایر تشکیل می‌دهند. عشایر فارس به‌ویژه قشقایی‌ها و ایل خمسه بیش از دیگر عشایر به این هنر اشتغال دارند و روستائیان که در مسیر این ایل‌ها زندگی می‌کنند نیز به کار تولید قالی و سایر دست‌بافته‌ها مبادرت می‌کنند. فرش بافان این استان معمولاً دست‌بافته‌های خود را نه به‌عنوان یک کالای تجارتي بلکه برای خود تولید می‌کنند و چون دنباله‌رو نوسانات بازار فرش نیستند، طرح‌های آن‌ها دارای رنگ‌آمیزی و طراوت خاصی است. البته در سال‌های اخیر بافندگان عشایری به بافتن فرش برای فروش و به سلیقه مصرف‌کنندگان روی آورده‌اند. لیکن غالباً همان ذهنی بافی و رنگ‌های مرسوم پیشینیان خود را ادامه می‌دهند. فرش قشقایی با طرح‌های هندسی و شکسته همراه هستند. این طرح‌ها که سه خط افقی، قائم و مایل را شامل می‌شوند، جزء ابتدایی‌ترین و قدیمی‌ترین طرح‌هایی هستند که به ذهن هنرمندان طراح راه یافته‌اند. خط افقی شامل یک ردیف گره است که پهلوی به پهلوی هم قرار می‌گیرد. خط عمودی (قائم) مشتمل است بر یک ردیف گره که بر بالای دیگری به روی یک جفت تار یا چله بسته می‌شود. خط اریب (مایل) نیز که یک ردیف گره را شامل می‌شود به تناوب یکی در بالا و یکی در کنار قرار می‌گیرد و یک زاویه ۴۵ درجه را تشکیل می‌دهد. نقشه‌های شکسته به‌واسطه‌ی سادگی مورد توجه بسیاری از روستائیان است، هنوز در آسیای میانه، ترکیه، قفقاز و ایلات و عشایر ایران کاربرد فراوان دارد. شاید یکی از دلایل گرایش عشایر بدین گونه طرح‌ها این باشد که از طرح‌های شکسته بدون ترسیم بر روی کاغذ نیز می‌توان استفاده کرد و به مهارت بسیار، نیاز نیست. این «هنر- صنعت» به‌طور عمده به دست‌زنان انجام می‌شود. به‌طور کلی تولید دست‌بافته‌ها از مرحله ابتدایی تا آخرین مرحله به دست‌زنان صورت می‌گیرد. در فرش ایل قشقایی مانند سایر عشایر افقی است و بافنده برای بافتن بر روی زمین می‌نشیند. بیشتر دارهای روستایی نیز افقی و گاه عمودی است. علت

استفاده عشایر از دار افقی به این دلیل است که با زندگی کوچ‌نشینانی آنها هماهنگی داشته و حمل آن بر پشت چارپایان به سهولت انجام می‌گیرد و همین عامل باعث شده که در زمان یکجانشینی نیز از دار افقی استفاده کنند. معمولاً بافندگان فرش قشقایی از (ذهنی‌بافی) استفاده می‌کنند. این موضوع بیان‌گر این است که آن‌ها بدون نقشه شروع به فرش‌بافی می‌کنند و معمولاً به همین دلیل دو فرشی کاملاً باهم در تشابه نیستند.^۱

ویژگی‌های رنگ‌رزی و رنگ‌بندی فرش قشقایی

رنگ‌های به‌کاررفته در قدیمی‌ترین فرش‌های قشقایی بیش از ۸ رنگ نبود؛ در قرن دوازدهم رنگ‌هایی که در فرش‌های قشقایی به کار می‌رفت حدود ۱۰ رنگ‌شده بود؛ این پیشرفت همچنان ادامه داشت تا اواسط قرن سیزدهم که رنگ‌های به‌کاررفته در فرش‌ها به ۱۴ رنگ رسید. مردمان قرن دوازدهم به راز برخی از رنگ‌ها از جمله قرمزهای سرخ‌رنگ گلی فام پی نبرده بودند؛ اما از اوایل قرن سیزدهم در ریزبافت‌ها و دست‌بافت‌های ظریف رنگ‌هایی چون سرخ آتشین، سبز خرم، طلایی فاخر به کار گرفته شد؛ رنگ اساسی که در هنر فرش‌بافی قشقایی می‌توان دید؛ رنگ گلی یا همان رنگ قرمز تند سرخ‌فام است؛ به‌طوری‌که از این رنگ جهت زمینه‌ی فرش، لچک‌ها و رنگ‌آمیزی ترنج‌ها استفاده می‌شد؛ و به‌ندرت از این رنگ در حاشیه فرش‌ها استفاده می‌شد. در نزد قشقایی‌ها بهترین رنگ جهت زمینه فرش به ترتیب آبی فیروزه‌ای، سبز و سفید بود. به‌جرت می‌توان گفت فرش‌هایی که دارای یکی از این رنگ‌ها باشد جزء نفیس‌ترین قالیچه‌ها به حساب می‌آید. و بعد از آن قالیچه‌هایی که دارای رنگ سبز و سورمه‌ای هستند بسیار شناخته‌شده هستند؛ در دست‌بافت‌های صاف، زلال، یکدست و ممتاز رنگ سرمه‌ای بیشتر وجود دارد (پرهام، ۱۳۶۴: ۸۹). (تصویر ۲)

تصویر ۲- رنگ در فرش قشقایی (<http://golchehcarpet>)

تصویر ۱- فرش قشقایی (<http://golchehcarpet>)

^۱ . بافندگان تازه کار از سرمشق‌هایی کمک می‌گیرند که «حور» نامیده می‌شود. بافندگان قشقایی این سرمشق‌ها را که یک یک نقش‌مایه‌ها و نگاره‌های اصلی بر آن بافته شده است. «دستور» می‌گویند

معرفی برخی از ترکیب‌بندی‌های قالی‌ها

لچک و ترنج

در بیشتر فرش‌های ایران نقش لچک و ترنج دیده می‌شود. به‌طور معمول نقش ترنج در وسط فرش قرار دارد و شکل آن ممکن است دایره، بیضی، لوزی و یا چند پرده باشد. اندازه ترنج در فرش‌های نقاط مختلف تغییر می‌کند. به‌عنوان مثال در قالیچه‌ها و قالی‌های بافت اصفهان، کاشان، نائین و آباد ابعاد آن کوچک و در فرش‌های تبریز، هریس و مشهد تا حدودی بزرگ‌تر است. در بالا و پایین ترنج میانی غالباً دوسر ترنج بافته می‌شوند که در اصطلاح طراحان، شمسه و یا کلاله نامیده می‌شوند. گاهی ممکن است این کلاله‌ها با تعداد زیاد تمامی محیط ترنج را در برگیرند. از آنجایی که برخی از این شمسه‌ها شکل خربزه را تداعی می‌کنند در اصطلاح آن را ترنج خربزه‌ای می‌نامند (نمونه‌ی بارز آن ترنج فرش تاریخی اردبیل است). به یک‌چهارم نقش ترنج میانی و یا شکلی مشابه و یا اکثراً متفاوت با آن در چهارگوشه‌ی متن فرش در اصطلاح قالی‌بافان لچک می‌گویند و اگر این لچک‌ها توأم با ترنج باشند طرح را لچک و ترنج می‌نامند. هرگاه چند ترنج در داخل یکدیگر قرار گرفته باشند ترنج را تودرتو و یا به عبارتی کاسه نیم‌کاسه می‌نامند. در صورتی که ترنج در متن فرش حالت پیشرفته و مسلط را داشته باشد به آن ترنج مداخلی گویند. (نصیری، ۱۳۸۹: ۵۷)

در صورتی که متن فرش به نوارهایی با عرض مساوی و باریک‌های مختلف و مزین به موتی‌های ریزنقشی تقسیم شود، به‌طوری که زمینه‌ی فرش به‌صورت راه‌راه به نظر برسد، در اصطلاح به آن طرح محرمات می‌گویند. این طرح یکی از قدیمی‌ترین نقش‌مایه‌هایی است که از زمان هخامنشیان تاکنون به گونه‌های گوناگون بر روی انواع پارچه‌ی ترمه و دست‌بافت‌های گره‌دار مناطق مختلف بافندگی ایران منعکس شده است. این طرح که در پاره‌ای از نقاط به آن قلمدانی نیز می‌گویند مورد نظر بافنده‌های فارس، کردستان، تبریز و قم است (نصیری، ۱۳۸۹: ۸۷). نقش محرمات قدیمی‌تر از نقش ناظم و نقش‌های گلدانی مشابه است؛ معمولاً به‌صورت نوارهای باریک چسبیده به هم بافته می‌شود. محرمات باریک رنگارنگ خاص قشقایی‌ها و بافندگان کردستان و فراهان و آذربایجان شوری سابق است. منطقه قشقایی تنها جایی است در فارس که همه انواع محرمات پهن و باریک و رنگ‌های گوناگون در آن بافته می‌شود (پرهام، ۱۳۶۴: ۸۹).

طرح ناظم

این طرح را در بازار وکیل شیراز ناظم گویند. طرحی که به گفته سیروس پرهام در بازار تهران به حاج‌خانمی شهرت یافته؛ البته عده‌ای از محققان و پژوهشگران مغرب زمین را در دسته طرح‌های سجاده‌ای آورده‌اند. این بافته از دو لچکی که پیوستگی آن‌ها محراب را ساخته و دونیم سرو که به لچکی‌ها پیوند خورده‌اند تشکیل شده است. البته طرحی دیگر مشابه همین که به دو سر ناظم مشهور است نیز وجود دارد که با دو گلدان و چهار لچکی منقوش شده است (پرهام، ۱۳۶۴: ۸۹).

پوشش قشقایی

قرن‌ها است با تغییر تمدن و پیشرفت‌های زندگی شهری و پیدا شدن انواع لباس‌ها با مدهای مختلف، زنان قشقایی همچنان به لباس اصیل خود عشق می‌ورزند و جز در شرایط خاص و شهرنشینی حاضر نشدن پوشش خود را تغییر دهند. در ایل هر زنی مسئول دوخت و دوز لباس خود هست، لباس ایل زنان بسته به سن و گوش‌به‌زنگ رنگ‌های متفاوتی دارد، کمتر زنی در کهولت پارچه‌های رنگین می‌پوشد. لباس‌های رنگین مخصوص نوعروس‌ها و زنان جوان هست و حتی دختران نیز در پوشیدن لباس‌های رنگین آزاد نیستند. نوع لباس و جنس آن بستگی به میزان درآمد خانواده هست اما لباس نوعروس‌ها اغلب از پارچه‌های گران و رنگ سفید با تزئینات بسیار زیبا هست. قطعاً لباس زنان ایل قشقایی یکی از زیباترین و پرشکوه‌ترین پوششی (هم از نظر حجاب و هم از نظر زیبایی) است. (طیبی، ۱۳۷۱: ۷) لباس مردان ایل قشقایی و چگونگی پوشیدن آن‌ها دارای ضوابطی مشخص و تعیین شده است. لباس خوانین و بزرگ‌ترهای ایل با سایرین متفاوت است. مؤلفه‌هایی چون کاله، آرخالق، چقه، شلوار، شال، زیرپوش و جز مؤلفه‌های پوشش مردان قشقایی است (زارع، ۱۳۹۵: ۴۷).

فرم و رنگ

فرم را می‌توان یکی از مهم‌ترین مفاهیم پایه‌های هنر در نظر گرفت. ممکن است با شنیدن یا مشاهده فرم، از این واژه یک مفهوم محسوس مشترک بین عموم مردم استنباط شود. اما ارائه تعریف دقیق و تحلیل آن بایبانی صریح دشوار است. یکی از مقوله‌های کلیدی زیبایی‌شناسی فرم است. اصطلاح فرم در طول تاریخ، متناسب با نوع نگرش فیلسوفان به گونه‌های متفاوتی تبیین شده است (ویچ، ۱۳۸۵: ۹۶۱).

معنا و یا مضمون هنری اگرچه در عمل و خارج، از فرم قابل تفکیک نیست اما از نظر تئوری می‌توان آن‌ها را تفکیک کرد و وابستگی این دو مفهوم باعث تأثیرگذاری این آن‌ها در یکدیگر شده است و وقتی انسان به جنبه ظاهری یا مادی اثر هنری توجه می‌کند نحوه چیش و نوع فرم استفاده‌شده در این اثر هنری باعث انتقالی معانی به انسان می‌شود. بر این اساس می‌توان گفت که شکل یا فرم هنری تداعی‌کننده معنا و مضمونی است. بنابراین اگر اثر هنری مضمون خاصی را نشان می‌دهد تمامی دلالت‌های شکلی و فرمی که مضمون کل اثر را تشکیل می‌دهند مطابق با این مضمون باشد. سه عامل وحدت‌بخش مهمی که در یک اثر هنری کاربردی باید در نظر گرفته شوند فرم، ماده و عملکرد به ازای موضوع و محتوا هستند. برخی مواقع ویژگی‌های یک فرم درون اثر جای گرفته و می‌بایست رمزگشایی شود (اعرابی، ۱۳۹۲: ۱۷۲). رنگ در زندگی انسان بسیار حائز اهمیت است، اگر این اهمیت بیشتر از اهمیت فرم نباشد اما کمتر از آن نیست. (ایتن، ۳۸۴: ۹) رنگ‌ها در زندگی همه افراد حضور فعال و مؤثری دارند و به همین جهت از مهم‌ترین عناصر دیداری به حساب می‌آیند که دارای بار احساسی و عاطفی هستند. رنگ‌ها سبب می‌شود تا افراد بتوانند به

درک محیط، کسب اطلاعات و جهت‌یابی پردازند و با محیط پیرامون ارتباط بیشتری برقرار نمایند. بشر همواره در طول زمان بارنگ‌ها سروکار داشته و از آن‌ها استفاده کرده است. مصریان، یونانیان و ایرانیان در زینت لباس‌ها و ساختمان‌ها و آثار هنری خود از رنگ استفاده کرده‌اند و کوشیده‌اند اسرار و رموز رنگ را بشناسند و در زندگی به کار برند. مقوله رنگ در علوم مختلف مانند هنر، معماری، روان‌شناسی و حتی درمان نیز وارد شده و به‌عنوان یک بحث بین‌رشته‌ای بسیار پرکاربرد است (افروغ و همکاران، ۱۳۹۶: ۵).

آنالیز فرم پوشاک قشقایی

جدول ۱- بررسی فرم پوشاک و تطبیق آن با فرم و نقوش فرش

بررسی فرم	نوع پوشاک
	<p>استفاده از نقوش هندسی منفرد به صورت ساده. الهام گرفته‌شده از مؤلفه تکرار طرح محرّمات.</p> <p>یاقلوق</p>
	<p>استفاده از نقوش هندسی منفرد- مرکب تشکیل فرم چندضلعی برگرفته از نقوش و طرح فرش ایل قشقایی استفاده از نقش پرتکرار موتیف‌های ساده مانند حاشیه فرش در ردیف پایینی لباس زنان قشقایی</p> <p>پیراهن قشقایی</p>
	<p>استفاده از نقوش تزیینی به صورت منفرد و مرکب استفاده از تزیینات گلواره در دامن زن قشقایی منطبق با نقش فرش حاشیه پایینی دامن زنان قشقایی حاشیه فرش قشقایی</p> <p>دامن زن قشقایی</p>
	<p>استفاده از نقوش بته جقه به‌عنوان نقش اصلی لباس</p> <p>پیراهن مرد قشقایی</p>

(نگارنده)

آنالیز رنگ فرش قشقایی

یکی از زنده‌ترین هنرهای ایرانی که مؤلفه رنگ در آن بسیار پررنگ و زیبا است، فرش قشقایی است. رنگ در هر هنری دارای کاربردی است. در فرش رنگ به‌عنوان شادی‌بخش و همچنین راه اصلی برای آراستگی استفاده می‌شود. رنگ به مخاطب کمک می‌کند تعبیرهای نمادها را به کار گرفته‌شده در قالی را بهتر بخواند. آنچه در رنگ قالی قشقایی بیش از هر چیزی ارزشمند به نظر می‌رسد سازمان‌دهی و انتخاب آن‌ها و ترکیب شدن آن‌ها است. در این پژوهش با آنالیز کردن نمونه‌هایی به کمک ذکر این نکته لازم است که با توجه به طایفه‌ها و تیره‌های مختلف ایل قشقایی وجود تم‌های رنگی مختلف دور از ذهن نیست، اما آنچه در اینجا بحث می‌شود کلیت فرش قشقایی را مدنظر گرفته است.

جدول ۲- بررسی رنگ در فرش قشقایی

فرش	رنگ اصلی	رنگ فرعی
	   	
	   	
	   	
	   	

(نگارنده)

آنالیز رنگ پوشاک قشقایی

در این قسمت به بررسی مهم‌ترین لباس‌های مردان و زنان ایل قشقایی پرداخته و سعی بر آن است از دیدگاه رنگ مورد تحلیل واقع شوند.

جدول ۳- بررسی رنگ در پوشاک قشقایی

بررسی رنگ و فرم		نوع پوشاک
	<p>استفاده از نقوش هندسی منفرد به صورت ساده</p>	<p>یاقلوق</p>
	<p>استفاده از نقوش هندسی منفرد</p>	<p>پیراهن قشقایی</p>
	<p>استفاده از نقوش تزیینی به صورت منفرد و مرکب</p>	<p>دامن زن قشقایی</p>
	<p>استفاده از نقوش اسلیمی به عنوان نقش اصلی لباس</p>	<p>پیراهن مرد قشقایی</p>
	<p>استفاده از نقوش اسلیمی و ختایی به عنوان نقش اصلی لباس</p>	<p>آرخالوق</p>
	<p>کاملاً ساده و بدون نقش</p>	<p>کلاه دوگوشی</p>
	<p>کاملاً ساده و بدون داشتن نقش</p>	<p>چقه و زنهاره</p>

جدول ۴- جدول تطبیقی رنگ در فرش و پوشاک قشقایی

رنگ در فرش قشقایی	رنگ در پوشاک قشقایی
<p>انتخاب رنگ لباس با توجه به سن.</p> <p>قرمز تند یا گلی به‌عنوان رنگ اساسی در فرش قشقایی است. با مشخصاتی از قبیل جاندار بودن، روح‌دار بودن.</p> <p>استفاده از رنگ سرخ‌فام در قالی با طرح ترنج و گاهی لچک مورد استفاده قرار می‌گیرد.</p> <p>کاربرد رنگ قرمز در حاشیه کمتر است.</p> <p>گرامی‌ترین رنگ برای زمینه قالی و البته متن قالی، به‌باورها ترتیب آبی فیروزه‌ای، سبز و در نهایت سفید است.</p> <p>رنگ سرمه‌ای بیشتر در قالیچه‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرد.</p> <p>از رنگ طلایی معمولاً جهت لچک‌ها و برخی از بین قشقایی‌ها به‌عنوان الهه آسمان است.</p> <p>حاشیه قالی‌ها استفاده می‌شود. (معمول کشکولی)</p> <p>استفاده از آب تیره (سبز فام) در انحصار تیره‌های ایگدر</p> <p>رنگ‌های استفاده‌شده در نمونه‌های قدیمی آبی سنگی و سبز سببی (بیشتر در حاشیه استفاده شده است).</p> <p>نشانه‌ی خدای زندگانی و خدای روی زمین است. به‌عنوان پرچم صلح از آن استفاده می‌شود.</p>	<p>انتخاب رنگ لباس با توجه به سن.</p> <p>انتخاب رنگ سنگین برای افراد مسکن.</p> <p>انتخاب رنگ کرمی برای پوشاک مردان.</p> <p>عدم انتخاب پارچه‌های رنگی برای کهن‌سالان. (حتی عدم استفاده از گل سفید)</p> <p>رنگ در پوشاک زنان قشقایی برگرفته از اعتقادات و</p> <p>گرامی‌ترین رنگ برای زمینه قالی، به‌باورها ترتیب آبی فیروزه‌ای، سبز و در نهایت سفید است.</p> <p>استفاده از رنگ‌های شاد و رنگی بین دختران.</p> <p>استفاده از رنگ سرخ با تکیه بر باور نمادین آن‌که از رنگ طلایی معمولاً جهت لچک‌ها و برخی از بین قشقایی‌ها به‌عنوان الهه آسمان است.</p> <p>رنگ سبز</p> <p>معمولاً به دلایل مذهبی مورد استفاده قرار می‌گیرد.</p> <p>رنگ سفید</p> <p>نشانه‌ی خدای زندگانی و خدای روی زمین است.</p> <p>به‌عنوان پرچم صلح از آن استفاده می‌شود.</p>

رنگ

(نگارنده)

نتیجه‌گیری

زیبایی نقش‌ها، خوش‌آیندی طرح‌ها و پایداری رنگ‌ها و بیش از همه، حالت خیال‌انگیز و مرموز بافته‌ها، قالی قشقایی را صدرنشین هنرهای سنتی کرده است. هنر قالی‌بافی ایل قشقایی، حدود شش صد سال سابقه داشته و در این مدت، از نقش و نگاره‌های اختصاصی و گاه با سبک‌های خاص غیر ایلی درآمخته و زمانی هم به ابداع و نوآوری پرداخته‌اند و صدها سال، نقش‌های اصیل خود را حفظ نموده‌اند. نامورترین بافندگان قشقایی، کشکولی‌ها هستند که دست‌باف‌های گره بافته خواب‌دار را عموماً به‌خوبی از کار درمی‌آورند. زنان ایگدر، قالیچه‌ها و خورجین‌های گره بافته عالی و ظریفی فرا آورده‌اند که وسعت دامنه رنگ‌آمیزی گیاهی آن‌ها اعجاب‌آور است. در طایفه شش بلوکی، که بزرگ‌ترین طایفه بافنده ایل قشقایی است، برخی از ممتازترین گره بافته‌ها دیده می‌شود. پوشاک عشایر قشقایی دارای کارکردی نمادین، اعتقادی، فرهنگی، اجتماعی و هویتی است، آن‌چنان‌که عشایر را به

ساختاری پایدار تبدیل کرده است که در طی سالیان، فرم و کارکرد اجتماعی قوم حتی باوجود معدود شدن تعداد عشایر کوچنده در میان آن‌ها هنوز هم باقی مانده و از اصالتی خاص همواره برخوردار است. ویژگی‌های طرح و نقشه نقش‌های متداول و رایج قالی قشقایی را، به دو گروه متمایز تقسیم می‌کنیم: اول، طرح‌ها و نقش و نگاره‌های سنتی عشایری و دوم طرح‌ها و نقش‌های منظم پیوسته که رایج‌ترین نقش‌های دیگر این گروه هستند. روابط متعادلی که در بین رنگ‌ها وجود دارد باعث پیدا شدن هارمونی خاصی شده است. ذکر این نکته لازم است که برای این منظور هیچ قانون قطعی وجود ندارد و تنها استفاده مناسب از رنگ‌ها که ریشه در رنگ‌شناسی قشقایی‌ها دارد و همچنین به کار بردن به موقع تضادهای رنگی (مانند رنگ سرد و گرم) موجب این هماهنگی شده است. به‌طور کلی رنگ در پوشاک زنان با توجه به مؤلفه‌های اجتماعی همچون سن و جنس از تنوع بیشتری برخوردار است. کودکان و دختران نوجوان قشقایی از رنگ‌های شاد استفاده می‌کنند. نوع‌روسان از رنگ‌های متنوع‌تری در پوشش استفاده می‌کنند. هرچقدر از میان‌سالی به سمت سالمندی پیش می‌رویم لباس‌ها تیره‌تر می‌شود به‌طوری‌که در سالمندان رنگ مشکی و سورمه‌ای غالب است به‌طوری‌که اثری از رنگ سفید در آن دیده نمی‌شود. لباس عروس با حفظ طراحی لباس عشایر به رنگ سفید است. با توجه به بحث فوق، مؤلفه‌های اجتماعی همچون سن و جنس و همچنین مؤلفه‌های فرهنگی مانند مناسبت‌های متفاوت در کارکرد رنگ در پوشاک قشقایی‌ها مؤثر هستند و این نوع کارکرد به یک ساختار منظم اجتماعی تبدیل شده است.

فهرست منابع

- افروغ، محمد، اصغر جوانی و اصغر قشقایی و فتحعلی و امیرحسین چیت‌سازیان. (۱۳۹۶).
- زیبایی‌شناسی و فن‌شناسی رنگ در دست‌بافته‌های قشقایی، نشریه علمی- پژوهشی مطالعات هنر اسلامی، سال سیزدهم شماره ۲۶۱
- ایتن، ه. (۱۳۸۴). کتاب رنگ، ترجمه محمدحسین حلیمی، تهران، سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- پرهام، س. (۱۳۶۴). دست‌بافته‌های عشایری و روستای فارس، جلد اول، تهران، امیرکبیر.
- زارع، ف. (۱۳۹۵). پایان‌نامه کارشناسی ارشد، طراحی لباس زنان ایل قشقایی به شیوه مدرن، استاد راهنما، تورنگ چماچم.
- نصیری، م. (۱۳۸۹). فرش ایران. کتاب سه زبانه فارسی، انگلیسی، ایتالیایی. تهران. نشر پرنگ.
- ویچ، ت. (۱۳۸۵). فرم در تاریخ زیبایی‌شناسی، فصلنامه هنر.